

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων
και Αθλητισμού

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

bullying
stop

bullying ▶

**Επιμόρφωση
για την ενδοσχολική
βία και τον εκφοβισμό**

**υπεύθυνων αποδεκτών αναφορών στη σχολική
μονάδα**

bullying
stop

Επιμόρφωση για την Ενδοσχολική Βία και τον Εκφοβισμό (Ε.ΒΙ.Ε.)

Επιστημονική Υπεύθυνη:

Αν. Καθηγήτρια Κωνσταντίνα Τσώλη
Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, ΕΚΠΑ

Με την ευγενική επιστημονική επιμέλεια των:

Βασιλική Αρτινοπούλου

Καθηγήτρια, Πάντειον Πανεπιστήμιο
Πρόεδρος της Εθνικής Επιτροπής Εμπειρογνωμόνων
για την πρόληψη και αντιμετώπιση των φαινομένων
βίας και παραβατικότητας ανηλίκων

Θωμά Μπαμπάλη

Καθηγητής, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής
Εκπαίδευσης, ΕΚΠΑ
Μέλος της Εθνικής Επιτροπής Εμπειρογνωμόνων για
την πρόληψη και αντιμετώπιση των φαινομένων
βίας και παραβατικότητας ανηλίκων

Οι θεματικές της σύγχρονης εκπαίδευσης

- **Ενδοσχολική Βία και Εκφοβισμός (Ε.ΒΙ.Ε.): ελληνικά και διεθνή ερευνητικά δεδομένα και καλές πρακτικές**
 - **Τρόποι πρόληψης της Ενδοσχολικής Βίας και του Εκφοβισμού (Ε.ΒΙ.Ε.)**
- **Στρατηγικές διαχείρισης της Ενδοσχολικής Βίας και του Εκφοβισμού (Ε.ΒΙ.Ε.)**
- **Προσεγγίσεις αντιμετώπισης και μέθοδοι παρέμβασης στην Ενδοσχολική Βία και Εκφοβισμό (Ε.ΒΙ.Ε.)**

bullying
stop

Ενότητα

Προσεγγίσεις αντιμετώπισης και
μέθοδοι παρέμβασης στην
Ενδοσχολική Βία και Εκφοβισμό
(Ε.ΒΙ.Ε.)

Στόχοι Ενότητας

- Παρουσίαση των δύο συμπληρωματικών προσεγγίσεων αντιμετώπισης της Ε.ΒΙ.Ε. με αντίστοιχα παραδείγματα.
- Περιγραφή και αξιολόγηση των έξι μεθόδων που έχουν εφαρμοστεί από τα σχολεία για την αντιμετώπιση της Ε.ΒΙ.Ε.
- Ανάδειξη και ανάλυση των πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων καθεμιάς από τις μεθόδους παρέμβασης στην Ε.ΒΙ.Ε.
- Περιγραφή των παραγόντων επιλογής της κατάλληλης κάθε φορά μεθόδου βάσει των ερευνητικών δεδομένων.

► Περιεχόμενα Παρουσίασης

ΜΕΡΟΣ Α': Συμπληρωματικές προσεγγίσεις αντιμετώπισης της Ε.ΒΙ.Ε.

Καθολική προσέγγιση

Επιλεκτική ή επικεντρωμένη προσέγγιση

Ο ρόλος του σχολείου

ΜΕΡΟΣ Β': Μέθοδοι παρέμβασης στην Ε.ΒΙ.Ε.

Περιγραφή των μεθόδων και παράθεση παραδειγμάτων

Ανάλυση των πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων καθεμίας μεθόδου

Παράγοντες επιλογής καθεμίας μεθόδου

Ken Rigby

Δύο προσεγγίσεις

Καθολική προσέγγιση

- Απευθύνεται σε όλα τα παιδιά στο σχολείο με σκοπό τη βελτίωση των στάσεων και της διαπροσωπικής τους συμπεριφοράς.

Επιλεκτική ή επικεντρωμένη

- Απευθύνεται στους/στις μαθητές/ριες που έχουν εμπλακεί σε φαινόμενα εκφοβισμού / θυματοποίησης στο σχολείο.

Καθολική προσέγγιση

Επικεντρώνεται στη βελτίωση των στάσεων και της διαπροσωπικής συμπεριφοράς όλων των παιδιών του σχολείου.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

- Η ‘ώρα του κύκλου’ (δίνει τη δυνατότητα στους/στις μαθητές/ήτριες να μοιράζονται τις εμπειρίες και τα προβλήματά τους στο σχολείο στο ασφαλές και δομημένο περιβάλλον της τάξης και επιδιώκεται η ενίσχυση της ομαδικότητας, της κοινωνικής αλληλεπίδρασης, της θετικής επικοινωνίας μεταξύ των μαθητών/ριών και της δημιουργίας ενός αλτρουιστικού κλίματος).
- Βελτιωμένη διαχείριση της σχολικής τάξης.
- Ενίσχυση των δασκαλο-μαθητικών και διαμαθητικών σχέσεων.

Επιλεκτική ή επικεντρωμένη προσέγγιση

Εστιάζεται ιδιαίτερα στους/στις μαθητές/ήτριες που έχουν εμπλακεί σε φαινόμενα εκφοβισμού/θυματοποίησης στο σχολείο.

Οι δύο προσεγγίσεις θα πρέπει να λειτουργούν συμπληρωματικά η μία προς την άλλη.

Τι μπορούν να κάνουν τα σχολεία;

“Θα πρέπει κανείς να είναι ιδιαίτερα αισιόδοξος αν θεωρήσει ότι μπορεί να σχεδιαστεί και να εφαρμοστεί ένα πρόγραμμα πρόληψης στα σχολεία το οποίο θα εγγυηθεί ότι κανείς δεν θα εκφοβίσει ποτέ κανέναν”.

Ken Rigby

Αυτό είναι ουτοπικό για πολλούς λόγους:

- ✓ η εμπλοκή των μαθητών/ριών στον ενδοσχολικό εκφοβισμό καθορίζεται από μια σειρά παραγόντων που δεν αφορούν αποκλειστικά το σχολείο,
- ✓ οι γονείς θέλουν να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα από το σχολείο επειγόντως εδώ και τώρα,
- ✓ οι παρεμβάσεις που αναλαμβάνουν τα σχολεία είναι συχνά ανεπιτυχείς,
- ✓ το χαμηλό ποσοστό των μαθητών/ριών που απευθύνονται για βοήθεια στους/στις εκπαιδευτικούς τους αναφέρουν συνήθως ότι η κατάσταση δεν βελτιώνεται και
- ✓ οι εκπαιδευτικοί συχνά δεν γνωρίζουν τι μπορεί να γίνει και ποιες ενέργειες χρειάζονται για την αντιμετώπιση του εκφοβισμού.

Ωστόσο...ο τερματισμός της βίας μέσα στα σχολεία και διά μέσου αυτών είναι πράγματι εφικτός για 3 κυρίως λόγους:

1. Δυνατότητα συμμετοχής όλων των παιδιών σε οργανωμένες δραστηριότητες πρόληψης και παρέμβασης κατά της Ε.ΒΙ.Ε.
2. Λειτουργία των εκπαιδευτικών ως σημαντικά πρότυπα για τους/τις μαθητές/ριες που παρέχουν ταυτόχρονα στους γονείς συμβουλές βελτίωσης των πρακτικών ανατροφής.
3. Δυνατότητα ανάπτυξης κριτικής στάσης απέναντι στη βία.

Τι εννοούμε με τον όρο 'παρέμβαση' στο σχολείο;

- Μια πράξη ή μια σειρά πράξεων που έχουν σχεδιαστεί για να αντιμετωπίσουν μια περίπτωση εκφοβιστικής συμπεριφοράς και να αποτρέψουν τη συνέχισή της.
- Η παρέμβαση μπορεί να γίνει από έναν/μία ή περισσότερους επαγγελματίες (εκπαιδευτικός, διευθυντής/τρια, σύμβουλος εκπαίδευσης, σχολικός ψυχολόγος, κοινωνικός/ή λειτουργός) και ακόμη και από μαθητές/ριες αλλά και γονείς.

Ας σχολιάσουμε...

«Όταν νίπτει κανείς τας χείρας του σε μια σύγκρουση μεταξύ ισχυρών και αδυνάτων, δεν σημαίνει ότι μένει ουδέτερος, σημαίνει ότι παίρνει το μέρος των ισχυρών».

Paulo Freire

Κατά γενικό κανόνα, η μη παρέμβαση ή ακόμα χειρότερα η αγνόηση απορρίπτονται ως μη επιλογή.

Σε κάποιες περιπτώσεις οι μαθητές/ήτριες που ασκούν Ε.ΒΙ.Ε. στέλνονται σε ειδικούς τύπους σχολείων για να τους αναλάβουν ειδικοί επαγγελματίες εκπαιδευμένοι σε σχετικά ζητήματα.

Όπου είναι δυνατόν, οι περιπτώσεις εκφοβισμού αντιμετωπίζονται καλύτερα στο τυπικό σχολικό περιβάλλον.

‘Η επιλογή των 6’ (Ken Rigby)

1. Η παραδοσιακή
πειθαρχική προσέγγιση-
The traditional
disciplinary approach

2. Η ενίσχυση του
θύματος-
Strengthening the victim

3. Η διαμεσολάβηση-
Mediation

4. Η επανορθωτική
δικαιοσύνη-
Restorative Justice

5. Η μέθοδος της
ομάδας υποστήριξης-
The Support Group
Method

6. Η μέθοδος Πίκας-
The Method of Shared
Concern

1. Η παραδοσιακή πειθαρχική προσέγγιση

Το 75% των εκπαιδευτικών* πιστεύει ότι ακόμη και σχετικά ήπιες περιπτώσεις εκφοβισμού θα πρέπει να αντιμετωπίζονται με τιμωρία του παιδιού που ασκεί Ε.ΒΙ.Ε. (Bauman et al., 2008).

* Διαδικτυακή έρευνα σε: Η.Π.Α., Καναδάς, Αυστραλία, Νορβηγία, Γερμανία, Φινλανδία.

Κοινά στοιχεία τιμωρητικών πρακτικών

- προσδιορισμός του τι συνιστά εκφοβιστική συμπεριφορά,
- θέσπιση κανόνων ή κατευθυντήριων γραμμών βάσει των οποίων λαμβάνονται αποφάσεις για τις ενέργειες που θα πραγματοποιηθούν όταν δεν ακολουθούνται οι κανόνες,
- ενημέρωση όλων των μελών της σχολικής κοινότητας για το τι είναι εκφοβισμός και πώς πρέπει να αντιμετωπιστεί,
- διερεύνηση περιπτώσεων εκφοβισμού για τον καθορισμό της υπαιτιότητας των δραστών (π.χ. συζητήσεις με παιδιά παρατηρητές), και
- εφαρμογή κατάλληλης κύρωσης ή ποινής (π.χ. «time-out», στέρηση προνομίων, αποβολή).

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων
και Αθλητισμού

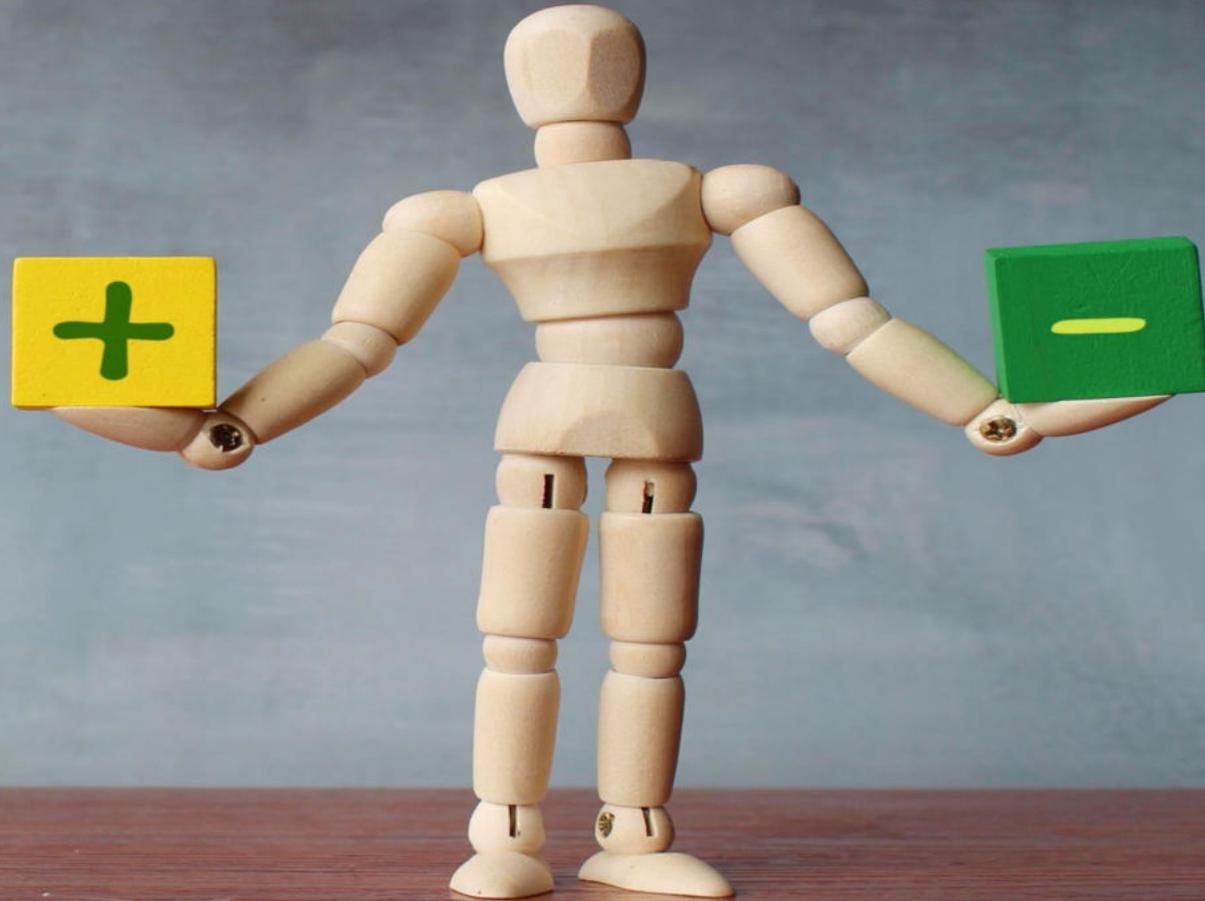

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

bullying
~~stop~~

Προτάσεις

- Η ποινή να επιβάλλεται σε διαπροσωπικό πλαίσιο μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών/ριών.
- Πριν την επιβολή της ποινής μπορεί να προηγηθεί μια σοβαρή συζήτηση με το παιδί που ασκεί Ε.ΒΙ.Ε., που θα το βοηθήσει να κατανοήσει γιατί τιμωρήθηκε.
- Τα παιδιά που ασκούν Ε.ΒΙ.Ε. δεν πρέπει να θεωρήσουν την ποινή ως εκδίκηση ή απόρριψη από τους ενηλίκους. Πρέπει να είναι ξεκάθαρο πως αποδοκιμάζουμε τη συμπεριφορά τους και όχι τα ίδια ως άτομα.
- Μία συζήτηση μαζί με τους/τις μαθητές/ριες για τη θέσπιση κανόνων που θα ήταν καλό να διέπουν τις μεταξύ τους σχέσεις θα βοηθούσε στην πρόληψη και αντιμετώπιση του φαινομένου.
- Όσο περισσότεροι/ες μαθητές/ριες συμμετέχουν στη διατύπωση και ανάπτυξη πολιτικής κατά του εκφοβισμού, τόσο πιο ευρεία γίνεται η αποδοχή της.
- Η παρέμβαση πρέπει να γίνει άμεσα και το συντομότερο δυνατόν και η αυστηρότητα της ποινής να είναι αντίστοιχη με την βαθμό σοβαρότητας του περιστατικού δίνοντας την ευκαιρία να αναληφθεί δράση προς αποκατάσταση της κατάστασης και αποφεύγοντας την επιβολή άσχετων ποινών.
- Η θετική ενίσχυση σε πράξεις καλοσύνης ή βοηθητικές προς κάποιον/α εδραιώνουν συμπεριφορές που δεν είναι συμβατές με τον εκφοβισμό.
- Δίνεται έμφαση στη συνεχή παρατήρηση της συμπεριφοράς και ενημέρωση για το τι πρόκειται να συμβεί εάν συνεχιστεί η εκφοβιστική συμπεριφορά.

2. Η ενίσχυση του θύματος

Η προσέγγιση αυτή εφαρμόζεται συχνά σε περιπτώσεις ήπιου λεκτικού εκφοβισμού.

Χαρακτηριστικά

- ✓ Ανάπτυξη κατάλληλων κοινωνικών δεξιοτήτων.
- ✓ Δεν απαιτείται η παρέμβαση του σχολείου για την άμεση αλλαγή της συμπεριφοράς του δράστη.
- ✓ Βελτιώνεται η αυτοεκτίμηση του παιδιού που εκφοβίζεται.

Είναι μια μακροπρόθεσμη διαδικασία, καθώς απαιτείται σταδιακή βελτίωση της αυτοπεποίθησης, ανάπτυξη θετικής στάσης απέναντι στον εαυτό και καλλιέργεια της ανθεκτικότητας και της διεκδικητικότητας στις σχέσεις με τους άλλους.

Στρατηγικές (1): Ανάπτυξη Συναισθηματικής Νοημοσύνης

- **Συναισθηματική Νοημοσύνη:** δεξιότητες και ικανότητες αντίληψης, έκφρασης και ρύθμισης των συναισθημάτων του ατόμου και των άλλων για επίτευξη προσωπικής και κοινωνικής ανάπτυξης (Τσώλη, 2015).
- ✓ Εργασία με **μικρές ομάδες μαθητών/ριών** που χρειάζονται βοήθεια ως προς τις κοινωνικές τους αλληλεπιδράσεις, τις φιλίες και τις διαπροσωπικές τους σχέσεις.

Για τον σκοπό αυτό προγραμματίζονται **συναντήσεις** όπου πραγματοποιούνται διάφορες **δραστηριότητες** (π.χ. κάθε παιδί κάνει μία θετική δήλωση για τον εαυτό του, παιχνίδια οικοδόμησης εμπιστοσύνης, συζήτηση στην ομάδα για δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι μαθητές/ριες και εφαρμογή της τεχνικής του καταιγισμού ιδεών για εύρεση λύσεων, συζήτηση για τον βαθμό αποτελεσματικότητας κάποιων δοκιμασμένων πρακτικών).

Η ενίσχυση της ανθεκτικότητας μπορεί να λειτουργήσει ως αντίδοτο σε περιστατικά εκφοβισμού.

Η κοινωνική υποστήριξη και η συνεργασία λειτουργούν ενισχυτικά.

Από την ευαλωτότητα στην ψυχική ανθεκτικότητα: δύο συνεχείς μεταβλητές

- **Ευαλωτότητα** είναι το συναίσθημα που βιώνουμε σε περιόδους αβεβαιότητας, κινδύνου και συναισθηματικής έκθεσης.

Είναι όταν έχουμε το θάρρος να βγούμε μπροστά ακόμα κι όταν δεν γνωρίζουμε το αποτέλεσμα.

- Η **ψυχική ανθεκτικότητα** αναφέρεται στη δυναμική διαδικασία της θετικής προσαρμογής, παρά την ύπαρξη δύσκολων και αντίξωων συνθηκών και παρά την έκθεση σε παράγοντες επικινδυνότητας.

Κατά πόσο ένα άτομο τα καταφέρνει
καλά στη ζωή του

Ο βαθμός της έκθεσης σε δύσκολες
συνθήκες

Από την ευαλωτότητα στην ψυχική ανθεκτικότητα: δύο συνεχείς μεταβλητές

A. Παράγοντες Επικινδυνότητας (Risk factors)

→ ορίζονται οι μεταβλητές, οι οποίες αυξάνουν την πιθανότητα εμφάνισης προβλημάτων σε διάφορους τομείς ανάπτυξης και προσαρμογής των παιδιών. Εντοπίζονται στην κοινότητα, στο σχολείο, στις σχέσεις με τους συνομηλίκους, στην οικογένεια, στο άτομο (π.χ. κακοποίηση, φτώχεια, διαζύγιο, ψυχικό τραύμα).

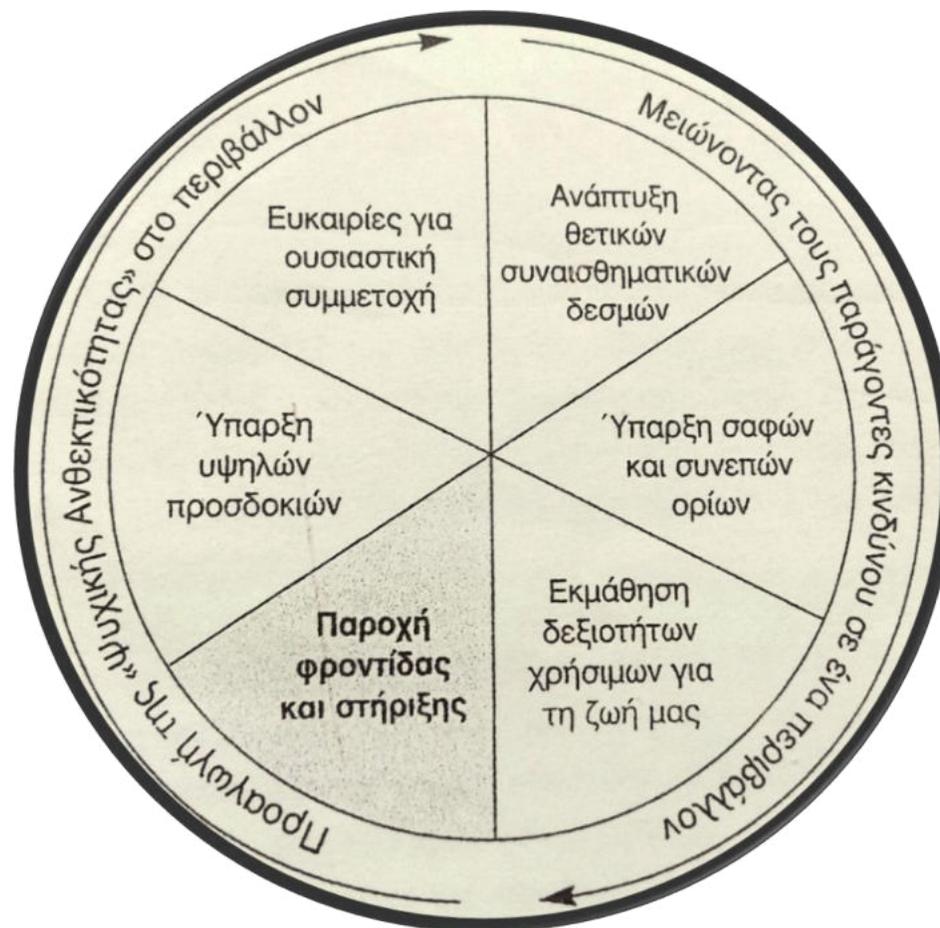
B. Προστατευτικοί παράγοντες (Protective factors)

→ ποιοτικά χαρακτηριστικά των ίδιων των ατόμων ή επίσης των πλαισίων στα οποία ανήκουν (οικογένεια, ευρύτερο περιβάλλον, κ.ά.), τα οποία αμβλύνουν τις συνέπειες των δυσμενών καταστάσεων και επιτρέπουν στους/στις μαθητές/ριες να επιτύχουν παρά τους υψηλούς παράγοντες επικινδυνότητας.

- Ατομικοί Προστατευτικοί Παράγοντες (π.χ. θετική αυτοαντίληψη, αισιοδοξία, αυτοέλεγχος, αίσθηση του χιούμορ, κοινωνικο-συναισθηματικές δεξιότητες).
- Οικογενειακοί Προστατευτικοί Παράγοντες (π.χ. υποστηρικτικό περιβάλλον, γονική εμπλοκή, γονικό στυλ).
- Περιβαλλοντικοί Προστατευτικοί Παράγοντες (π.χ. ύπαρξη σχέσεων με φορείς και ομάδες της κοινότητας, καλές σχέσεις στη γειτονιά, δημόσια ασφάλεια).

Ο τροχός της ψυχικής ανθεκτικότητας

Στρατηγικές (2): Σωματική ενδυνάμωση

(<https://www.youtube.com/watch?v=gpXiVjv-lpA>)

Στρατηγικές (3): Λεκτικές δεξιότητες

Πρόκειται για λεκτική αντεπίθεση στο πλαίσιο μιας λεκτικής μονομαχίας.

Παράδειγμα

Παιδί που ασκεί εκφοβισμό: *Είσαι βλάκας.*

Παιδί που δέχεται εκφοβισμό: *Σύμφωνα με τους ψυχολόγους, ένας βλάκας έχει πολύ χαμηλό IQ το οποίο σημαίνει ότι δεν θα είχα περάσει την τάξη, όπως εσύ.*

ΠΡΟΣΟΧΗ! Αυτή η στρατηγική δεν είναι πάντα αποτελεσματική, ειδικά στην περίπτωση που το παιδί που δέχεται Ε.ΒΙ.Ε. δεν έχει λεκτικές δεξιότητες ή υψηλή αυτοπεποίθηση.

Στρατηγικές (4): 'Fogging' (ομιχλοποίηση)

Μία ήρεμη, νωχελική και αδιάφορη ανταπόκριση είναι πιθανόν να επιφέρει ακριβώς αντίθετα αποτελέσματα από τις επιδιώξεις του παιδιού που ασκεί Ε.ΒΙ.Ε. και να σταματήσει τον εκφοβισμό στο συγκεκριμένο παιδί, εφόσον δεν του προσφέρει καμία διασκέδαση. Οι προσβολές, λοιπόν, εξαφανίζονται σαν να πέφτουν σε 'πυκνή ομίχλη'.

Ενδεικτικά παραδείγματα

- *-Έχεις μεγάλη μύτη.*
- *-Όντως, είναι μεγάλη η μύτη μου.*
- *- Είσαι το πιο άσχημο παιδί στο σχολείο.*
- *- Αυτή είναι η δική σου γνώμη.*
 - *- Όλοι σε μισούν.*
- *- Χμμ, ενδιαφέρον. Γιατί το πιστεύεις αυτό;*

Δύο παράγοντες που πρέπει να ληφθούν υπόψη: α) η κατάσταση και οι συνθήκες κάτω από τις οποίες ένα παιδί δέχεται Ε.ΒΙ.Ε. και β) το ίδιο το παιδί που δέχεται Ε.ΒΙ.Ε. και η ικανότητά του να μπορεί με τις κατάλληλες οδηγίες και καθοδήγηση να υπερασπίζεται τον εαυτό του πιο αποτελεσματικά.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων
και Αθλητισμού

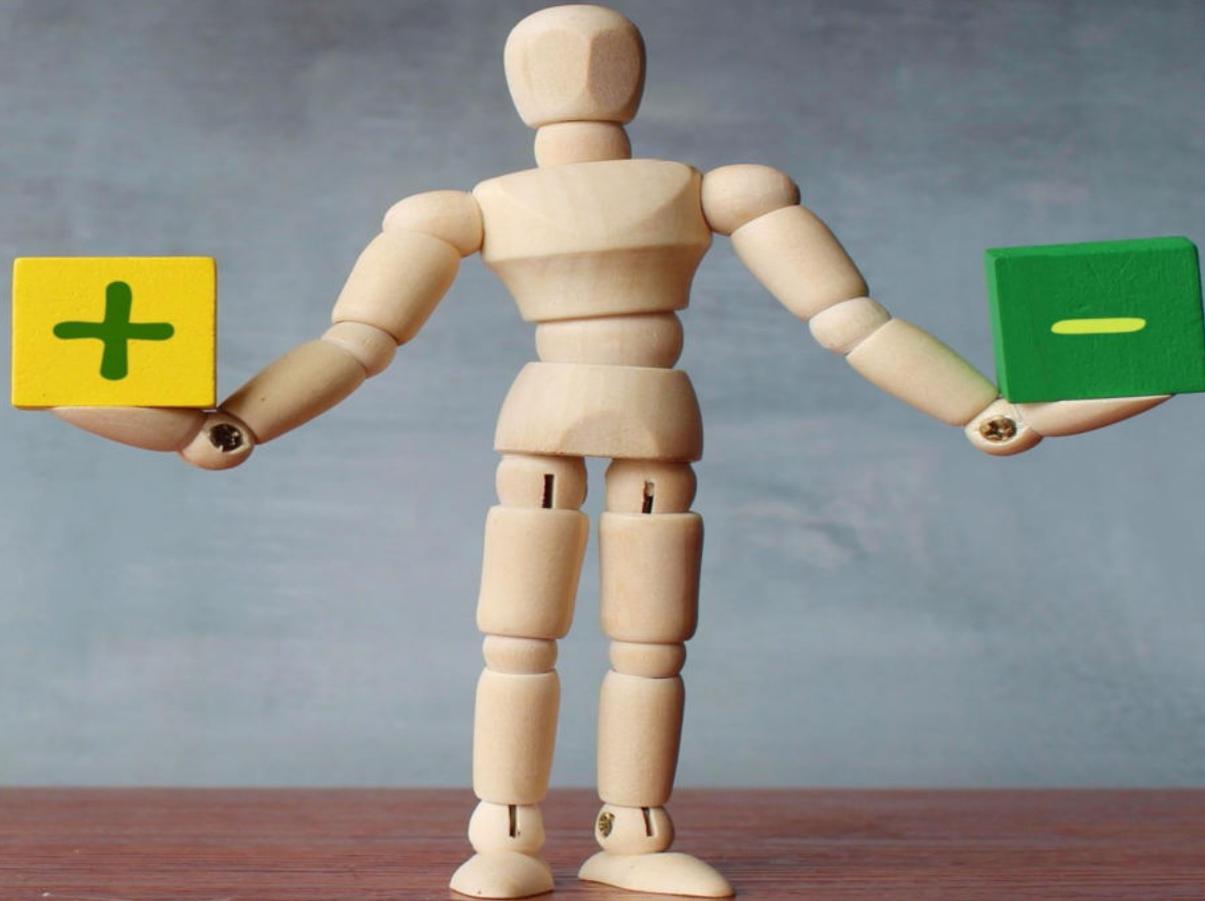

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

bullying
~~stop~~

Η προσέγγιση της ενίσχυσης του θύματος όταν εφαρμόζεται από μόνη της είναι ανεπαρκής. Αντίθετα, είναι αποτελεσματική, όταν εφαρμόζεται συμπληρωματικά με άλλες προσεγγίσεις.

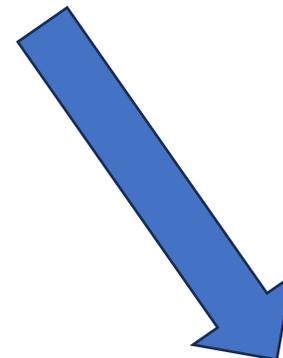
3. Η διαμεσολάβηση

Είναι η διαδικασία ειρηνικής επίλυσης των διαφορών, που διεξάγεται με διάλογο μέσω των διαφωνούντων μερών και ενός/μίας ουδέτερου/ης μεσολαβητή/ήτριας και στηρίζεται στις αρχές της ισότητας και του σεβασμού των διαφορετικών απόψεων, με απώτερο σκοπό την εύρεση μιας κοινά συμφωνημένης και αποδεκτής ειρηνικής λύσης.

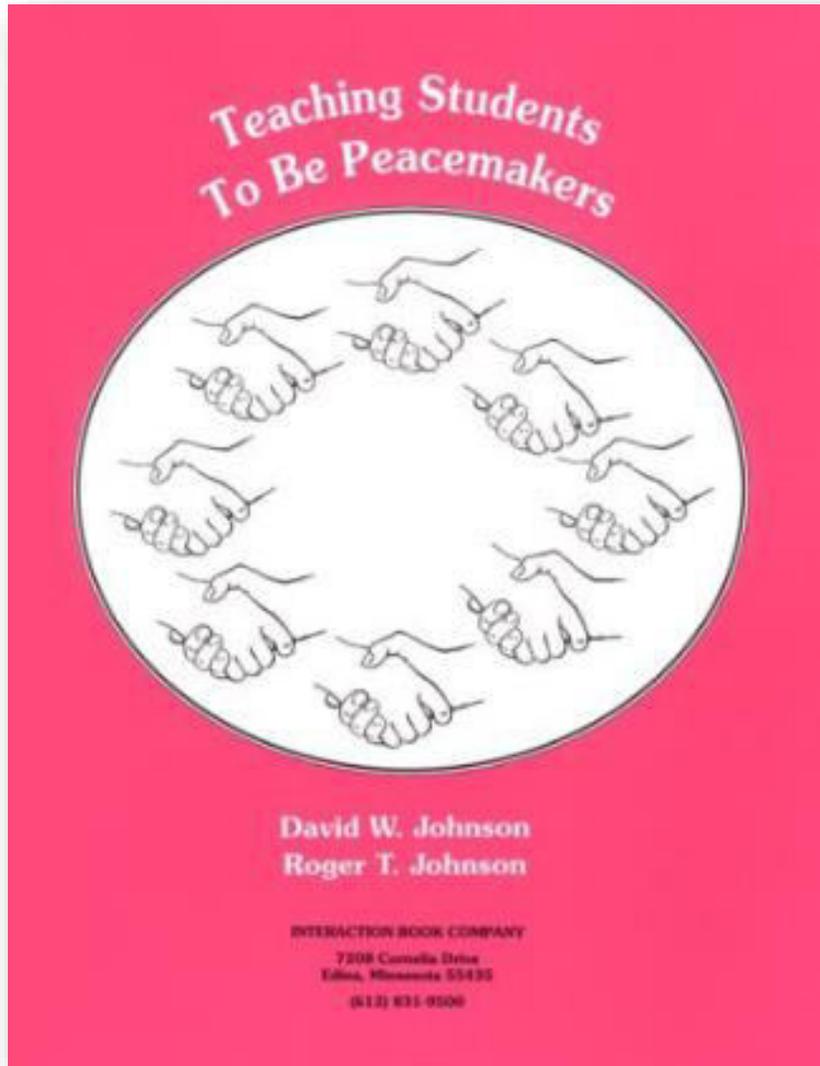

Διαπραγμάτευση

≠

Διαιτησία

Είναι ένα 12ετές πρόγραμμα επίλυσης συγκρούσεων στο οποίο οι μαθητές/ήτριες μαθαίνουν ολοένα και πιο περίπλοκες διαδικασίες διαμεσολάβησης κάθε χρόνο.

Τα αποτελέσματα μετα-ανάλυσης (Johnson & Johnson, 1995) έδειξαν ότι:

- Οι μαθητές/ριες τείνουν να μαθαίνουν τις διαδικασίες επίλυσης προβλημάτων και διαμεσολάβησης ομοτίμων, να τις εφαρμόζουν σε πραγματικές καταστάσεις σύγκρουσης και να μεταφέρουν τη χρήση τους σε καταστάσεις εκτός τάξης και εκτός σχολείου.
- Η εκπαίδευση στη διαμεσολάβηση φαίνεται να αυξάνει τα ακαδημαϊκά επιτεύγματα, δημιουργώντας έτσι την πιθανότητα η εκπαίδευση αυτή να θεσμοθετηθεί στα σχολεία και να είναι συνεχής καθ' όλη τη διάρκεια της σχολικής εκπαίδευσης ενός ατόμου.
- Τέλος, ο αριθμός των προβλημάτων πειθαρχίας που έπρεπε να αντιμετωπίσει ο/η εκπαιδευτικός μειώθηκε κατά περίπου 60% και οι παραπομπές στον/στη διευθυντή/ρια μειώθηκαν περίπου 95%.

Θετικά και μακροχρόνια αποτελέσματα: αυτορρύθμιση της συμπεριφοράς του εαυτού και των άλλων, ανάλογη προσαρμογή της, βελτίωση των ακαδημαϊκών επιδόσεων, και επίλυση των συγκρούσεων στο πρότυπο «κέρδους-κέρδους» (win-win).

‘Διαμεσολαβητές ομοτίμων/ομηλίκων’ (peer mediators)

Δεν παρουσιάζονται ως
‘αυθεντίες’ που
επιβάλλονται
στους/στις
μαθητές/ριές τους.

Σε σχέση με τους ενήλικες
διαμεσολαβητές:

Μπορούν να
κατανοήσουν καλύτερα
τη θέση στην οποία
βρίσκονται οι
συμμαθητές/ριές τους.

Η εκπαίδευση των μαθητών/ριών στη σχολική διαμεσολάβηση

- Βασική προϋπόθεση είναι να έχει εκπαιδευτεί το σύνολο του εκπαιδευτικού προσωπικού σε αυτή.
 - 12-18 ώρες για το δημοτικό και το γυμνάσιο και 15-20 ώρες για το λύκειο.
 - Θεωρητική προσέγγιση αλλά και πρακτική εξάσκηση.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ:

- Συγκρούσεις (μορφές, σχολικός εκφοβισμός, σχέσεις εξουσίας, μοντέλα διαχείρισης συγκρούσεων).
- Επικοινωνιακές δεξιότητες (μη λεκτική επικοινωνία, είδη και στρατηγική των ερωτήσεων, τεχνικές ουδέτερης ομιλίας).
- Δεξιότητες ενεργητικής ακρόασης (παράφραση, αντανάκλαση, τεχνικές καλού ακροατή/συνομιλητή).
- Διαδικασία διαμεσολάβησης (αρχές και κανόνες, στάδια, συμβουλευτική καθοδήγηση, εντοπισμός κοινών σημείων, συζήτηση).
- Έκφραση και διαχείριση συναισθημάτων (αναγνώριση, διαχείριση, εξωτερίκευση και έκφραση συναισθημάτων).
- Ταυτότητα, διαφορετικότητα, αποδοχή και σεβασμός της διαφορετικότητας, στερεότυπα και προκαταλήψεις, ενσυναίσθηση.
- Πολιτική του προγράμματος (τρόποι και κριτήρια εφαρμογής).
- Αξιολόγηση της εκπαίδευσης από τους/τις συμμετέχοντες/ουσες.

Η προσέγγιση cadre

Μία ομάδα μαθητών/ριών αντιπροσωπευτικών της ποικιλομορφίας της σχολικής κοινότητας ως προς το φύλο, την εθνικότητα, το κοινωνικο-οικονομικό υπόβαθρο επιλέγεται, ώστε να εκπαιδευτούν ως διαμεσολαβητές με τρεις τρόπους:

- α) εθελοντική προσφορά των ίδιων των μαθητών/ριών,
- β) ψηφοφορία από τους/τις συνομηλίκους για την ανάδειξή τους και
- γ) επιλογή από τους/τις εκπαιδευτικούς τους, κυρίως με κριτήριο τον βαθμό που διαθέτουν δεξιότητες, όπως επικοινωνίας και ακρόασης.

Την όλη διαδικασία επιβλέπει ο/η συντονιστής/ρια του προγράμματος, που συνήθως ορίζεται ένας/μία εκπαιδευμένος εκπαιδευτικός ή ο/η σχολικός σύμβουλος, ο/η οποίος/α μεταξύ άλλων προγραμματίζει εβδομαδιαίες ή δεκαπενθήμερες συναντήσεις με τους/τις διαμεσολαβητές/ήτριες για ανατροφοδότηση και εποπτεία ή διοργανώνει 'ώρες σε κύκλο' στις τάξεις για την ανάπτυξη των γνωστικών και κοινωνικών δεξιοτήτων των παιδιών.

Αρχές της σχολικής διαμεσολάβησης

Εθελοντισμός

Εμπιστευτικότητα
και εχεμύθεια

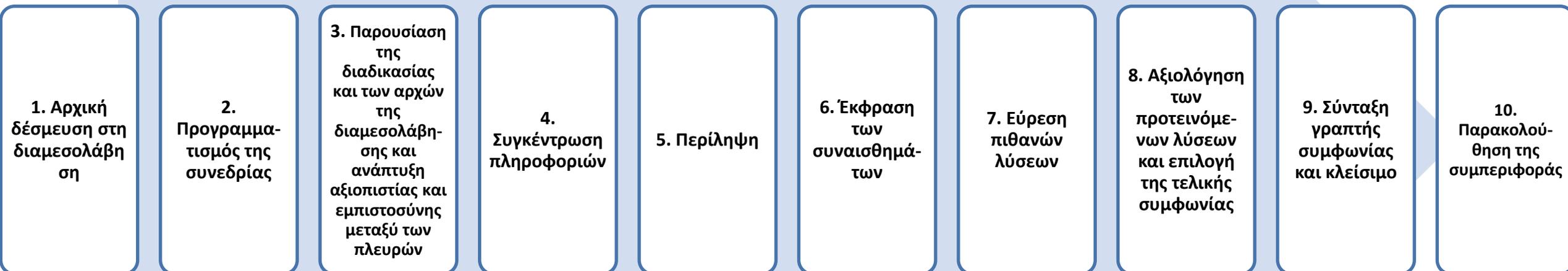
Σεβασμός

Ισότητα και
ουδετερότητα

Προσανατολισμός
στο μέλλον

Τα 10 Βήματα της σχολικής διαμεσολάβησης

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων
και Αθλητισμού

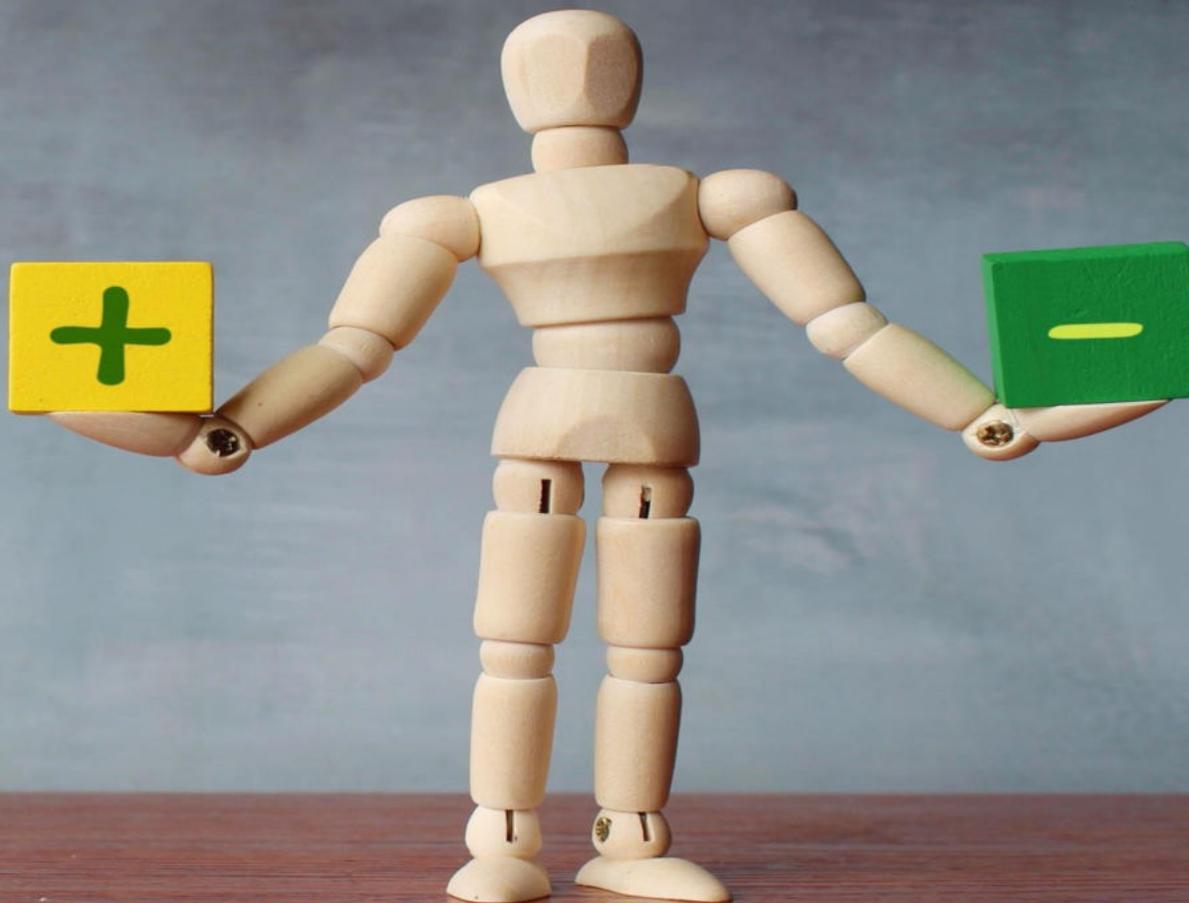

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

bullying
~~stop~~

Προϋποθέσεις

- ✓ Οι ασκούμενοι/ες μαθητές/ήτριες-διαμεσολαβητές/ήτριες να λαμβάνουν καλή εκπαίδευση και να γνωρίζουν τα πλεονεκτήματα και τις αδυναμίες της μεθόδου.
- ✓ Να έχει διαμορφωθεί ένα κατάλληλο σχολικό κλίμα που να μπορεί να υποστηρίξει την εφαρμογή της.

4. Η επανορθωτική προσέγγιση

Η προσέγγιση έγινε ευρέως γνωστή στα σχολεία τη δεκαετία του 2000.

ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΑΡΧΕΣ

- ❖ Οικοδόμηση ουσιαστικών σχέσεων
 - ❖ Σεβασμός προς όλους
 - ❖ ‘Ενταξιακός διάλογος’
 - ❖ Ολιστική προσέγγιση
 - ❖ Μοιρασμένη ευθύνη

Η επανορθωτική και η παραδοσιακή προσέγγιση

- Έχουν ως βασική αρχή τη δικαιοσύνη.
- Ασκούν πίεση στο παιδί που ασκεί Ε.ΒΙ.Ε. για την επίτευξη της επιθυμητής αλλαγής.
- Δεν υιοθετούν την ουδέτερη στάση της διαμεσολαβητικής προσέγγισης.

Η Επανορθωτική Δικαιοσύνη, έχοντας έναν προσανατολισμό στο μέλλον, επιδιώκει αφενός να θεραπευτεί η πληγή που έχει δημιουργήσει ο εκφοβισμός στο παιδί που δέχεται Ε.ΒΙ.Ε. αφετέρου να βοηθηθεί το παιδί που ασκεί Ε.ΒΙ.Ε. να αναγνωρίσει την ευθύνη του και τη βλάβη που έχει προκαλέσει.

Η επανορθωτική και η παραδοσιακή προσέγγιση: το παράδειγμα του Μάριου

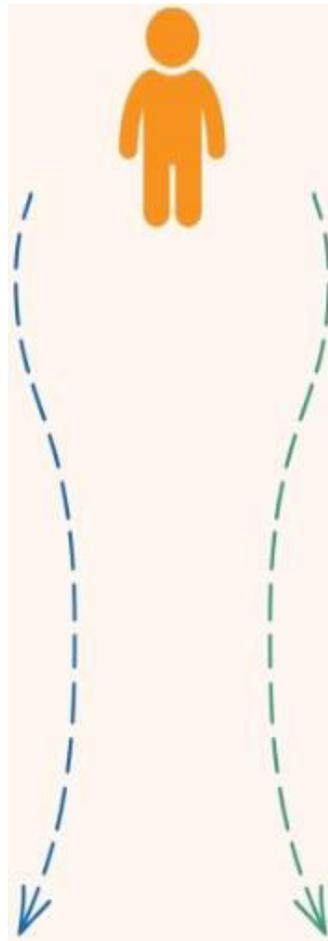
1^η περίπτωση: Παραδοσιακή προσέγγιση

Άφιξη: κατά την άφιξη του Μάριου στο σχολείο, περνάει από έλεγχο για την καθυστέρησή του.

Αντίδραση: ο/η εκπαιδευτικός τον επιπλήττει δημόσια αυξάνοντας το στρες και προκαλώντας του ντροπή.

Σύγκρουση: μετά από μια μικρή σύγκρουση στο διάλειμμα, οι επιτηρητές παρεμβαίνουν κλιμακώνοντας την κατάσταση.

Αποτέλεσμα: ο Μάριος καταλήγει να παίρνει ωριαία αποβολή χάνοντας πολύτιμο χρόνο από το μάθημα.

2^η περίπτωση : Επανορθωτική προσέγγιση

Άφιξη: κατά την άφιξη του Μάριου στο σχολείο δέχεται θερμή υποδοχή από το προσωπικό που αντιλαμβάνεται τη δυσφορία και την έντασή του.

Υποστήριξη: μετά το μάθημα ο/η εκπαιδευτικός συζητά ιδιωτικά μαζί του δείχνοντας κατανόηση και παραπέμποντάς τον στον σχολικό ψυχολόγο.

Σύγκρουση: μετά από μια μικρή σύγκρουση στο διάλειμμα, οι διαμεσολαβητές παρεμβαίνουν και βοηθούν τους διαφωνούντες να λύσουν τη διαφωνία τους.

Οικοδόμηση σχέσεων: ο Μάριος συμμετέχει σε ένα ομαδικό project που βελτιώνει τη διάθεσή του και δένεται με τους/τις συμμαθητές/τριές του, ενώ το προσωπικό επικοινωνεί με την οικογένειά του, για να παράσχουν επιπρόσθετη υποστήριξη στο σπίτι.

Ένα ‘συνεχές’ επανορθωτικών προσεγγίσεων

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να αξιοποιήσουν μια ποικιλία επανορθωτικών πρακτικών· από τη διοργάνωση μιας ανεπίσημης συνάντησης του παιδιού που ασκεί Ε.ΒΙ.Ε. (ή αλλιώς «αυτού που έκανε λάθος»/ “wrongdoer”) και του παιδιού που δέχεται Ε.ΒΙ.Ε. μέχρι τη διεξαγωγή μιας συνεδρίας της κοινότητας παρουσία των δύο παραπάνω και άλλων προσώπων (π.χ. γονείς, συμμαθητές/ήτριες) υπό την καθοδήγηση ενός/μιας εκπαιδευμένου/ης συντονιστή/ριας (trained facilitator).

Επανορθωτική
συνομιλία

Κριτική
επιτροπή
ομοτίμων

Συνεδριάσεις
επανόρθωσης

‘Κύκλοι’
ειρήνης

- Πείτε μου τι συνέβη.
- Τι σκεφτόσασταν εκείνη τη στιγμή;
- Τι πιστεύετε για αυτό τώρα;
- Ποιους επηρέασε αυτό;
- Τι χρειάζεται να κάνετε για να διορθώσετε τα πράγματα;
- Πώς μπορούμε να βεβαιωθούμε ότι αυτό δεν θα συμβεί ξανά;
- Τι μπορώ να κάνω για να σας βοηθήσω;

Επανορθωτική συνομιλία (restorative chat)

Κριτική επιτροπή ομοτίμων (Peer jury)

Αναφορά του περιστατικού και προετοιμασία

Ακρόαση

Διαμόρφωση του χώρου
Αυτοπαρουσιάσεις
Εναρκτήρια δήλωση
Θέση ερωτήσεων
Σύσκεψη
Παρουσίαση και υπογραφή της
συμφωνίας
Συμπεράσματα

Follow-Up

Επανορθωτική
συνομιλία

Κριτική
επιτροπή
ομοτίμων

Συνεδριάσεις
επινόρθωσης

‘Κύκλοι’
ειρήνης

Στις συνεδριάσεις αυτές συμμετέχουν συνήθως το παιδί που δέχεται Ε.ΒΙ.Ε. και οι γονείς/υποστηρικτές του, το παιδί που ασκεί Ε.ΒΙ.Ε. και αντίστοιχα οι δικοί του υποστηρικτές, καθώς επίσης και άλλα μέλη του σχολικού προσωπικού. Βασικό στοιχείο αυτής της διαδικασίας είναι ότι παρέχεται στο παιδί που δέχεται Ε.ΒΙ.Ε. η ευκαιρία να μιλήσει για την αγωνία που έχει βιώσει, ώστε να επιτευχθεί «δικαιοσύνη» με την υποστήριξη των μελών της κοινότητας. Το παιδί που ασκεί Ε.ΒΙ.Ε. ακούει και αναμένεται ότι θα αισθανθεί τύψεις και επιπλέον θα υποδείξει τι μπορεί να γίνει για να διορθωθούν τα πράγματα. Ο ρόλος των παρόντων είναι να εξετάζουν και να αποδέχονται όποιες δράσεις αποκατάστασης εκφράζονται.

Συνεδριάσεις επανόρθωσης (Restorative conference)

Έντονη συναισθηματική φόρτιση

Επανορθωτική
συνομιλία

Κριτική
επιτροπή
ομοτίμων

Συνεδριάσεις
επανόρθωσης

‘Κύκλοι’
ειρήνης

‘Κύκλοι’ ειρήνης (Peace circles)

ΣΕΒΑΣΜΟΣ

- ✓ Σκέψου κάποια στιγμή που ένιωσες ότι σε σέβονται. Χρησιμοποίησε μία ή δύο λέξεις για να περιγράψεις αυτήν την εμπειρία.
- ✓ Σκέψου κάποια στιγμή που ένιωσες ότι δεν σε σέβονται. Χρησιμοποίησε μία ή δύο λέξεις για να περιγράψεις αυτήν την εμπειρία.
- ✓ Πώς θα προσδιόριζες την έννοια του σεβασμού; Με τι μοιάζει και ποιος είναι ο ήχος της;
- ✓ Πώς θα ήθελες να σου δείχνουν σεβασμό;
- ✓ Πώς μπορείς να δείχνεις σεβασμό προς τους/τις συμμαθητές/ήτριες και εκπαιδευτικούς σου στην τάξη;

Η διαδικασία της επανορθωτικής δικαιοσύνης

- ✓ Τι συνέβη;
- ✓ Τι σκεφτόσουν εκείνη τη στιγμή;
- ✓ Τι έχεις σκεφτεί από τότε;
- ✓ Ποιος έχει επηρεαστεί από αυτό που έκανες; Με ποιόν τρόπο;

- ✓ Τι σκέφτηκες όταν συνειδητοποίησες τι είχε συμβεί;
- ✓ Τι έχεις σκεφτεί από τότε;
- ✓ Τι αντίκτυπο είχε αυτό το περιστατικό σε εσένα και στους άλλους;
- ✓ Ποιο ήταν το πιο δύσκολο πράγμα για εσένα;
- ✓ Τι πιστεύεις ότι πρέπει να συμβεί για να διορθωθούν τα πράγματα;

- ✓ Τι πιστεύεις ότι πρέπει να κάνεις για να διορθώσεις τα πράγματα;
- ✓ Πώς μπορούμε να βεβαιωθούμε ότι αυτό δεν θα συμβεί ξανά;

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων
και Αθλητισμού

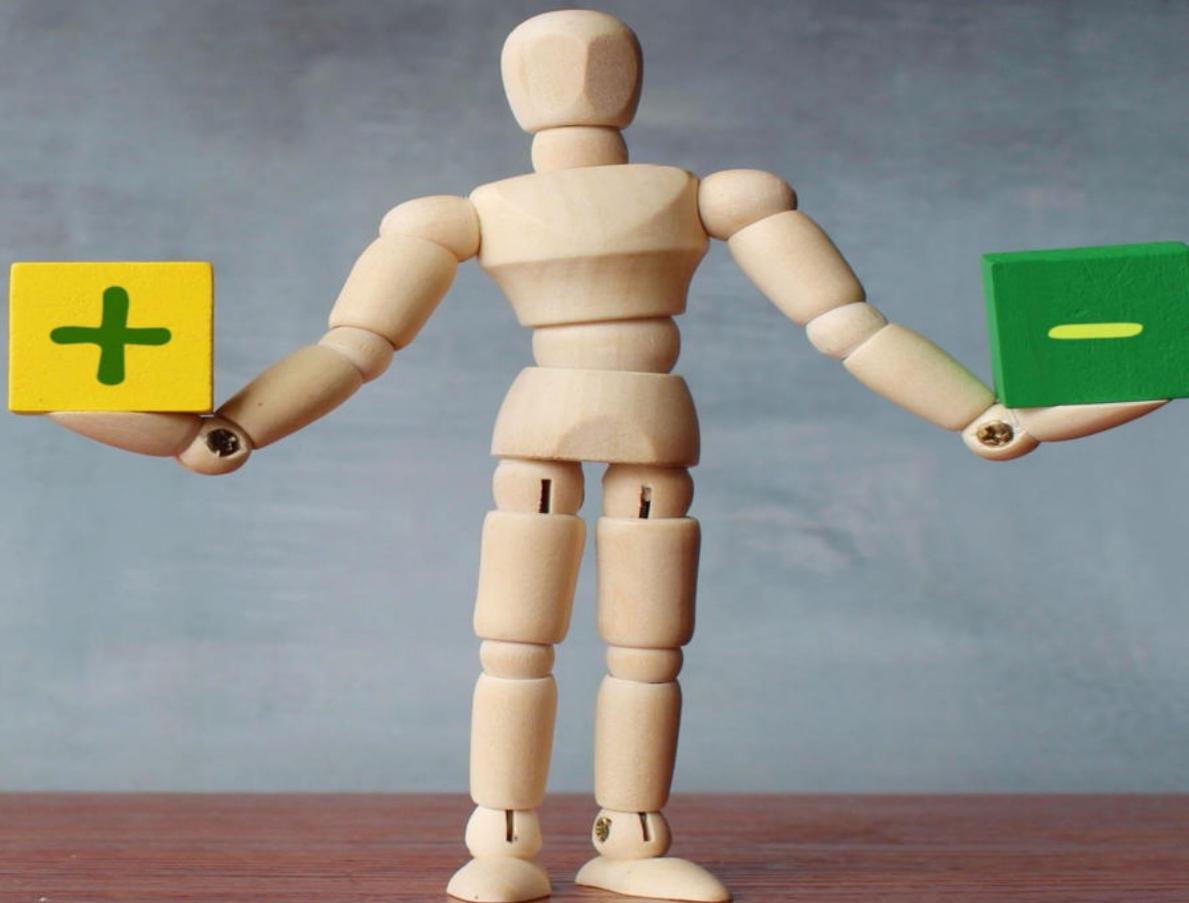

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

bullying
~~stop~~

5. Η μέθοδος της ομάδας υποστήριξης

Κοινό στοιχείο με την επανορθωτική προσέγγιση:

Και οι δύο επικεντρώνονται στο να βοηθήσουν παιδί που ασκεί Ε.ΒΙ.Ε. να συνειδητοποιήσει τα βάσανα που έχει προκαλέσει στο παιδί που δέχεται Ε.ΒΙ.Ε., αναπτύσσοντάς του τη δεξιότητα της ενσυναίσθησης, με τελικό στόχο την εύρεση λύσης στο πρόβλημα και όχι την ανταπόδοση σε ένα αδίκημα.

ΔΙΑΦΟΡΕΣ

- ✓ Η ντροπή ή η δημιουργία τύψεων δεν αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για θετική αλλαγή στη συμπεριφορά.
- ✓ Το παιδί που ασκεί Ε.ΒΙ.Ε. δεν θεωρείται ένα άτομο που έχει κάνει κάτι λάθος (wrongdoer).
- ✓ Οι συμμαθητές/ήτριες-συνομήλικοι είναι πάντα παρόντες/ούσες όχι για τη διασφάλιση της δικαιοσύνης, αλλά μάλλον για να βοηθήσουν στην παροχή υποστήριξης στο παιδί που δέχεται Ε.ΒΙ.Ε. και λειτουργούν ως ομάδα πίεσης και πηγή εποικοδομητικών ιδεών επίλυσης του προβλήματος.
 - ✓ Δεν συμμετέχει ποτέ κάποιος/α σημαντικός/ή άλλος/η ενήλικας.
 - ✓ Όλοι έχουν κοινή ευθύνη για την εύρεση λύσης στο πρόβλημα.

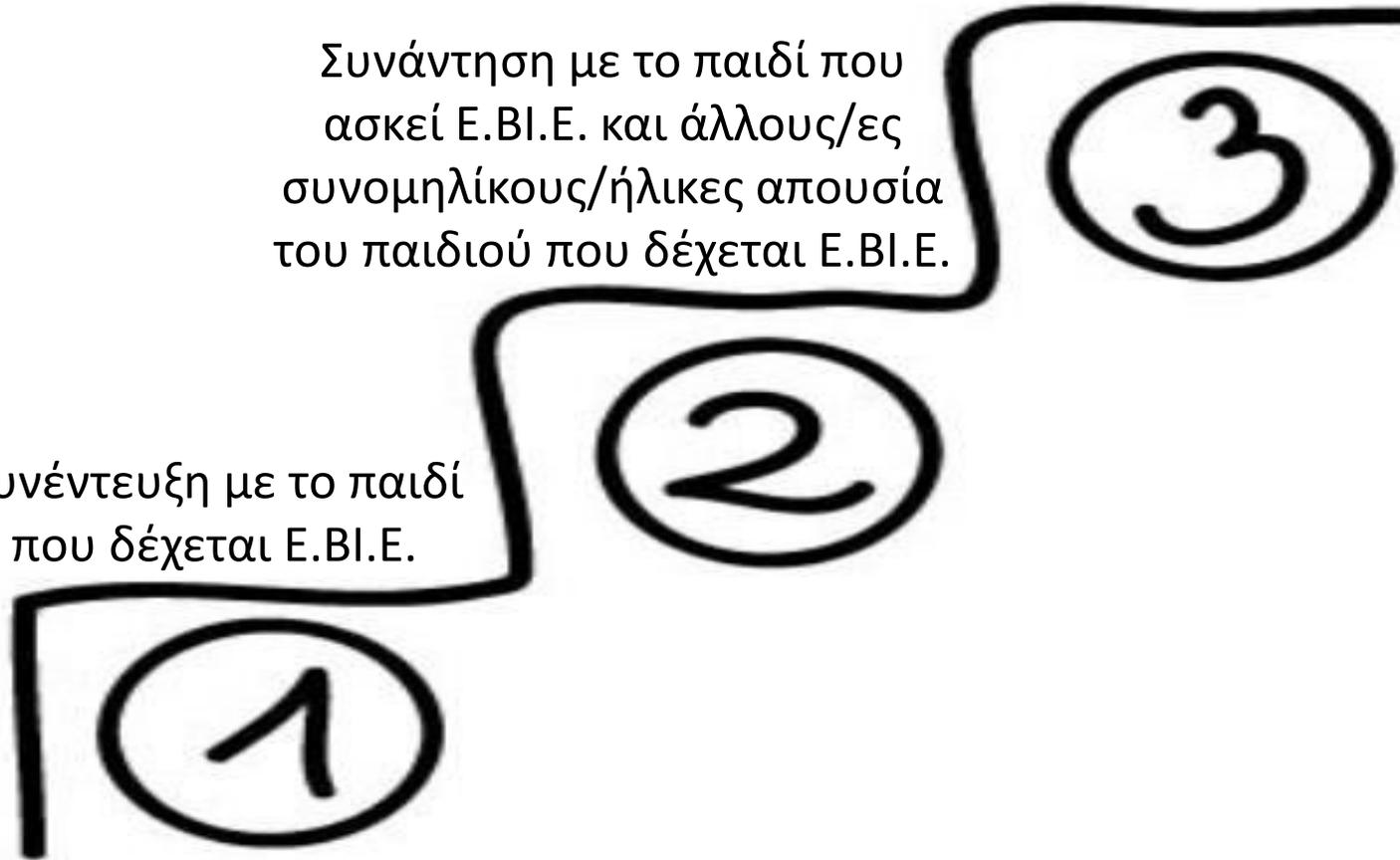

Τρία (3) στάδια

Ατομικές συναντήσεις με
όσους/ες συμμετείχαν
στη διαδικασία

Συνάντηση με το παιδί που
ασκεί Ε.ΒΙ.Ε. και άλλους/ες
συνομηλικούς/ήλικες απουσία
του παιδιού που δέχεται Ε.ΒΙ.Ε.

Συνέντευξη με το παιδί
που δέχεται Ε.ΒΙ.Ε.

Επτά βήματα (1)

1. Ο/Η εκπαιδευτικός συναντιέται με το παιδί που δέχεται Ε.ΒΙ.Ε. και το ενθαρρύνει όχι να περιγράψει τα γεγονότα που συνέβησαν αλλά την αγωνία και τα συναισθήματα που βίωσε με όποιον τρόπο επιθυμεί (π.χ. παραγωγή κειμένου, ζωγραφιά). Έπειτα, του ζητάει να αναγνωρίσει το παιδί που ασκεί Ε.ΒΙ.Ε. και να προτείνει συγκεκριμένα παιδιά που θα μπορούσαν να αποτελέσουν ομάδα επίλυσης του προβλήματος διαβεβαιώνοντας το ότι κανένας δεν πρόκειται να τιμωρηθεί.

2. Πραγματοποιείται συνάντηση με την ομάδα των παιδιών που ενεπλάκησαν στο περιστατικό και άλλες/ους μαθήτριες/ήτριες που επιλέγονται από τον/την εκπαιδευτικό και θα μπορούσαν να συνδράμουν θετικά (συνολικά 6 -8 άτομα). Το παιδί που δέχεται Ε.ΒΙ.Ε. δεν είναι υποχρεωμένο να συμμετέχει σε αυτή τη συνάντηση.

3. Ο/Η εκπαιδευτικός αναφέρεται στα συναισθήματα που βιώνει το παιδί που δέχεται Ε.ΒΙ.Ε., όπως τα περιέγραψε στο 1ο βήμα, χωρίς να επιρρίπτει ευθύνες σε κανέναν.

Επτά βήματα (2)

4. Γίνεται σαφές ότι κανείς δεν πρόκειται να τιμωρηθεί και ότι η ομάδα έχει συγκεντρωθεί για να βοηθήσει στην επίλυση του προβλήματος, ενώ όλοι/ες έχουν ευθύνη για τη βελτίωση της κατάστασης.

5. Ο/Η εκπαιδευτικός ζητά από την ομάδα να καταθέσει προτάσεις για να βοηθήσει το παιδί που δέχεται Ε.ΒΙ.Ε. και ο καθένας δηλώνει τι θα μπορούσε να κάνει προσωπικά.

6. Ο/Η εκπαιδευτικός εναποθέτει την ευθύνη για την επίλυση του προβλήματος στην ομάδα, την ευχαριστεί για την υποστήριξη και την ενημερώνει ότι θα υπάρξουν περαιτέρω κατ' ιδίαν συναντήσεις. Η μέθοδος αυτή, παρ' όλο που δεν κατηγορεί κανέναν, ωστόσο αναπτύσσει το αίσθημα της ευθύνης για βελτίωση της κατάστασης σε κάθε μέλος ξεχωριστά.

7. Μετά από μία εβδομάδα περίπου, ο/η εκπαιδευτικός συναντάται με κάθε μέλος της ομάδας, όπως επίσης και με το παιδί που δέχεται Ε.ΒΙ.Ε. για να διαπιστωθεί η πρόοδος.

Μέθοδος της ομάδας υποστήριξης και διαδικτυακός εκφοβισμός

- Εργαστήριο ευαισθητοποίησης της τάξης.
- Προθεσμία (π.χ. την ίδια ημέρα) για τη διαγραφή των προσβλητικών αναρτημένων μηνυμάτων.
- Περαιτέρω μέτρα (π.χ. συμβουλευτική, θεραπεία).

Ατομικά ή ομαδικά;

Η δημιουργία μιας εποικοδομητικής σχέσης και η ενσυναισθητική κατανόηση του προβλήματος είναι γενικά πιο εύκολο να επιτευχθεί σε καταστάσεις ένας προς έναν.

Τα ακραία περιστατικά απαιτούν τη χρήση αυστηρότερων μέτρων και προσεγγίσεων.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων
και Αθλητισμού

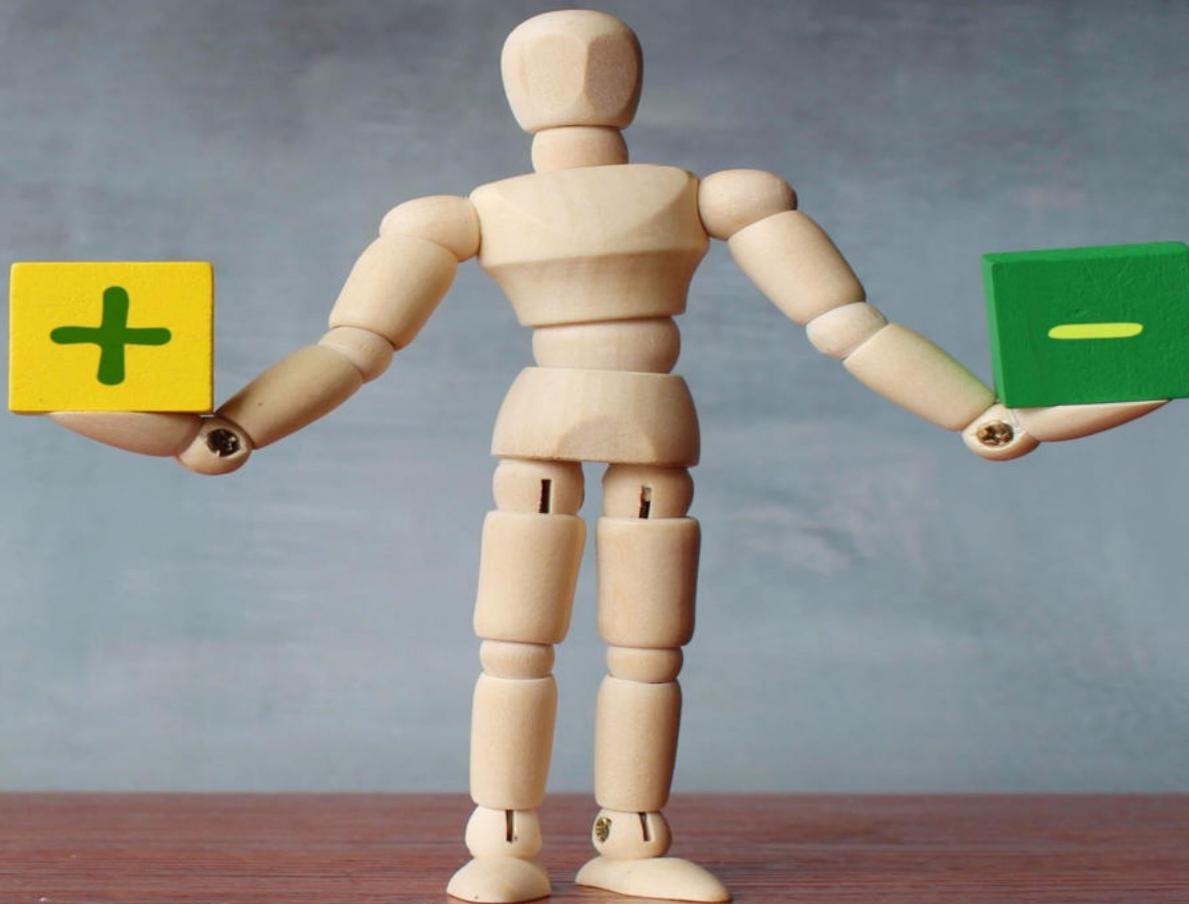

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

bullying
~~stop~~

6. Η μέθοδος Πίκας

Σουηδός ψυχολόγος, Anatol Pikas
«Η μέθοδος της κοινής ανησυχίας»
(σε συντομογραφία SCm)

Μέθοδος της Ομάδας Υποστήριξης

υιοθετεί μια προσέγγιση μη
επίρριψης ευθυνών

Μέθοδος της διαμεσολάβησης

αναγνωρίζει ότι οι μαθητές που βρίσκονται
σε σύγκρουση μπορεί να μην είναι
πρόθυμοι ή ικανοί να καταλήξουν σε μία
κοινά αποδεκτή λύση χωρίς τη βοήθεια
ενός συντονιστή

Διαφοροποίηση

Οι επαγγελματίες εργάζονται με τα παιδιά για τα οποία υπάρχει υποψία ότι ασκούν Ε.ΒΙ.Ε. πρώτα ως άτομα και μετά σε ομάδα.

Οι μαθητές/ήτριες που εκφοβίζουν ομαδικά ή υπό την επιρροή μιας ομάδας είναι πιο πιθανό να είναι πιο ανθεκτικοί/ές και υποστηρικτικοί/ές ο/η ένας/μία στην αντίσταση του/της άλλου/ης, όταν αντιμετωπίζονται ως ομάδα από κάποιον/α που επιχειρεί να αλλάξει τη συμπεριφορά τους, ειδικά όταν αυτός/η είναι κάποιο πρόσωπο εξουσίας.

Η μέθοδος της κοινής ανησυχίας

- Το κοινωνικό πλαίσιο μέσα στο οποίο λειτουργεί το άτομο ουσιαστικά αγνοείται ή υποβαθμίζεται.
- Η Μέθοδος Κοινής Ανησυχίας αναγνωρίζει μια άλλη διάσταση που συχνά αγνοείται και αφορά τη σύνδεση ή την αλληλεξάρτηση που υπάρχει μεταξύ των μαθητών/ριών που εμπλέκονται σε κάποιο περιστατικό εκφοβισμού.
- Σε κάθε προσπάθεια να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά μια περίπτωση εκφοβισμού πρέπει να προκληθεί μια θετική αλλαγή στον τρόπο λειτουργίας της ομάδας και στον τρόπο που η λειτουργία της επηρεάζει τα μέλη της ξεχωριστά.

Εφαρμογή της μεθόδου Πίκας

1. Αρχικά, εντοπίζεται το άτομο που εκφοβίζεται διά μέσου της παρατήρησης ή της αναφοράς και γίνονται έρευνες για το ποια μπορεί να είναι τα παιδιά που ασκούν Ε.ΒΙ.Ε.

2. Στη συνέχεια, κάποιοι/ες μαθητές/ριες αναγνωρίζονται ως «ύποπτοι», δηλαδή άτομα που μπορεί να έχουν εμπλακεί στο υπό διερεύνηση περιστατικό εκφοβισμού ασκώντας Ε.ΒΙ.Ε.

3. Ακολουθούν ατομικές συναντήσεις σε ιδιωτικό χώρο με κάθε «ύποπτο» ξεχωριστά, χωρίς να κατηγορείται κανένας και επιζητείται η βοήθειά τους, οι προτάσεις τους και η δέσμευσή τους για δράση.

Ενδεικτικός διάλογος μιας ατομικής συνάντησης

- Ο/Η εκπαιδευτικός (Ε) αρχικά περιγράφει σε κάθε μαθητή/τρια (Μ) τον ρόλο του/της, που είναι να βοηθάει τα παιδιά να αισθάνονται ασφάλεια, και κάνει ονομαστική αναφορά στον/η συγκεκριμένο/η μαθητή/ρια που δέχεται τον εκφοβισμό και στα δεινά που βιώνει. Τότε ο/η κάθε μαθητής/ρια καλείται να αναφέρει τι έχει παρατηρήσει ή γνωρίζει για την κατάσταση αυτού του παιδιού και τι θεωρεί ότι μπορεί να γίνει για να βελτιωθεί η κατάσταση.

Ε: «Καλησπέρα, Γ. (χαμογελώντας). Θέλω να μιλήσουμε για τον Χ. Ανησυχώ γιατί τον βλέπω αναστατωμένο και φαίνεται ότι περνάει άσχημα στο σχολείο...».

Μ: «Α, λοιπόν, προσέξατε κι εσείς το ίδιο...Χθες τον είδα να ...».

Ε: «Τι θα μπορούσες να κάνεις για να βοηθήσεις τον Χ;»

Μ: «Μπορώ να μιλήσω με τον Χ» – «Μπορώ να μιλήσω με τα παιδιά που τον ενοχλούν» – «Μπορώ να τον παρατηρήσω για να δω τι συμβαίνει...».

Ε: «Εξαιρετικά! Αυτή είναι μια υπέροχη ιδέα. Σε ευχαριστώ για τη βοήθειά σου. Θα συναντηθούμε ξανά την Τρίτη την ίδια ώρα».

Ε: «Καλησπέρα, Γ. (χαμογελώντας). Θέλω να μιλήσουμε για τον Χ. Ακούω ότι περνάει άσχημα στο σχολείο...».

Μ: «Δεν πρόσεξα κάτι».

Ε: «Καταλαβαίνω. Τότε, μπορείς να αποχωρήσεις. Θα σε ξαναδώ σε λίγες μέρες για να συζητήσουμε αν παρατηρήσεις κάτι μέχρι τότε».

Εφαρμογή της μεθόδου Πίκας

4. Μόλις ολοκληρωθούν οι συνεντεύξεις με όλους τους «ύποπτους», σειρά έχει το παιδί που δέχεται Ε.ΒΙ.Ε. με το οποίο ο/η εκπαιδευτικός προσπαθεί να αναπτύξει σχέση εμπιστοσύνης εκφράζοντάς του την ανησυχία, τη συμπάθεια και την υποστήριξή του. Έπειτα, του αποκαλύπτει ότι έχει ήδη μιλήσει μεμονωμένα με κάθε εμπλεκόμενο/η στο περιστατικό, καθένας/μία από τους/τις οποίους/ες δεσμεύτηκε να προβεί σε πράξεις βελτίωσης της κατάστασης. Ως εκ τούτου, του ζητείται στο εξής να αναζητά σημάδια αλλαγής στη συμπεριφορά τους.

5. Έπειτα από κάποιες ημέρες γίνονται εκ νέου ατομικές συναντήσεις με τους «ύποπτους», προκειμένου να εξακριβωθεί σε ποιες ενέργειες έχουν προβεί. Όταν ο/η εκπαιδευτικός νιώσει ότι όντως έχει υπάρξει πρόοδος, μόνο τότε καθορίζει ομαδική συνάντηση με τους «ύποπτους» χωρίς το παιδί που δέχεται Ε.ΒΙ.Ε., κατά την οποία κάθε μέλος περιγράφει τις ενέργειές του για τις οποίες τους συγχαίρει. Τότε είναι και η κατάλληλη στιγμή να προετοιμαστεί η ομάδα για το επόμενο στάδιο, που είναι η συνάντηση με το παιδί που δέχεται Ε.ΒΙ.Ε., εφόσον το ίδιο αποδεχτεί την πρόσκληση, κατά την οποία προετοιμάζονται για το τι θα πουν και εκφράζονται σκέψεις για την επίλυση του ζητήματος.

Εφαρμογή της μεθόδου Πίκας

6. Μία θετική έκβαση θα ήταν οι «ύποπτοι» και ο/η αρχηγός να διαβεβαίωναν το παιδί που δέχεται Ε.ΒΙ.Ε. ότι λυπούνται για όσα έγιναν και ότι ο εκφοβισμός δεν θα συνεχιστεί. Ο/Η εκπαιδευτικός καθιστά σαφές ότι αν υπάρξουν περαιτέρω ζητήματα, θα τους καλέσει ξανά σε συνάντηση.

7. Μερικές φορές, ωστόσο, η διαδικασία δεν κυλά τόσο ομαλά. Για παράδειγμα, το παιδί που δέχεται Ε.ΒΙ.Ε. μπορεί να έχει δράσει προκλητικά. Σε αυτήν την περίπτωση, ο/η εκπαιδευτικός λειτουργεί ως διαμεσολαβητής/ήτρια.

Οποιαδήποτε αλλαγή συμπεριφοράς, ειδικά αν δεν είναι αναγκαστική, οδηγεί και σε αλλαγή στάσης.

Περαιτέρω αλλαγές στις στάσεις και τη συμπεριφορά των ατόμων είναι πιθανό να προκύψουν κατά τη διάρκεια της αλληλεπίδρασης στην ομάδα.

Η δυναμική της ομάδας αρχίζει να αλλάζει σε τέτοιο βαθμό που και ο/η αρχηγός της μπορεί να χάσει τη δύναμη να επηρεάζει τους/τις άλλους/άλλες.

Η οπτική του Πίκας

- Γίνεται συνδυασμός της κατανόησης της ατομικής ψυχολογίας του/της κάθε μαθητή/ήτριας με την κατανόηση των ομαδικών διαδικασιών.
- Ενδιαφερόταν όχι μόνο για τον τερματισμό του εκφοβισμού αλλά και για την αποκατάσταση της υγείας και της ευημερίας όλων των συμμετεχόντων/ουσών.

Ερευνητικά δεδομένα

- Καλύτερα αποτελέσματα σε παιδιά προεφηβικής ή και εφηβικής ηλικίας.
- Οι έφηβοι/ες επηρεάζονται σε μικρότερο βαθμό από τις υποδείξεις των εκπαιδευτικών τους, είναι πιο επικριτικοί/ες και δεν αποδέχονται την επίδραση των θεσμικών αρχών.
- Επίσης, είναι πιο ικανοί/ές να εκτιμήσουν τη φύση της δυναμικής της ομάδας που επηρεάζει τη συμπεριφορά τους.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων
και Αθλητισμού

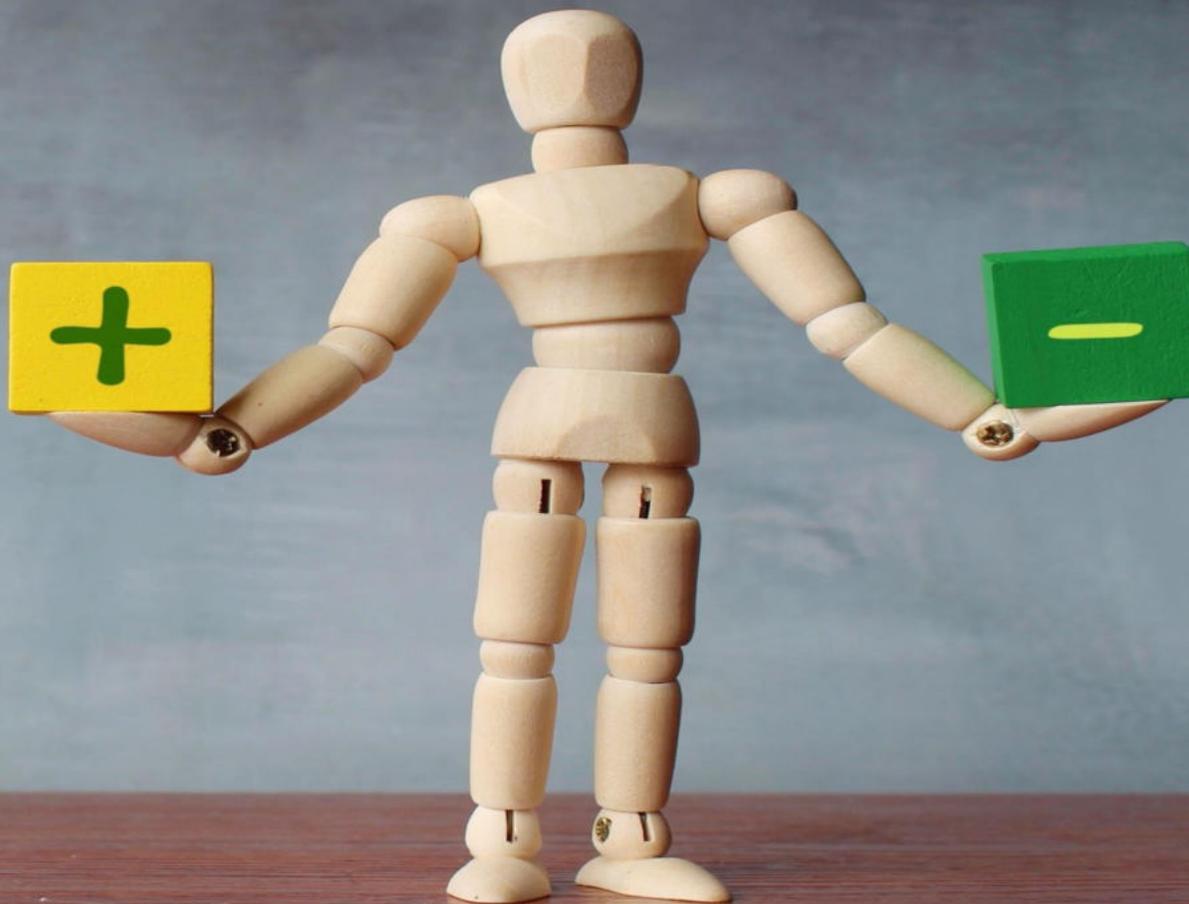

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

bullying
~~stop~~

Δύο σημαντικές διευκρινίσεις για τη χρήση των μεθόδων

- Σε περιπτώσεις σχολικής βίας όπου οι μαθητές/ήτριες συγκρούονται βίαια, αλλά οι αντιμαχόμενες πλευρές είναι ίσης δύναμης, προτείνεται η μέθοδος της Διαχείρισης των Συγκρούσεων (Conflict Resolution) από τον/την εκπαιδευτικό-διαμεσολαβητή/ήτρια ή και από τους/τις ίδιους/ες τους/τις μαθητές/ήτριες (Peer Mediation). Οι παραπάνω μ.εθοδοι δεν προτείνονται για την αντιμετώπιση περιστατικών εκφοβισμού, αλλά θεωρούνται ιδιαίτερα χρήσιμοι για την πρόληψη του εκφοβισμού.
- Για εκείνες τις λίγες περιπτώσεις παιδιών που ασκούν E.B.I.E. και δεν μπορούν να δείξουν καμία ενσυναίσθηση για την κατάσταση του παιδιού που δέχεται E.B.I.E. αλλά ούτε και να αντιληφθούν τη βλάβη που του προκαλούν, όπου η εκφοβιστική συμπεριφορά έχει μεγάλη ένταση και σοβαρές συνέπειες στη ζωή των παιδιών που δέχονται E.B.I.E. και επιμένει ανεξάρτητα από τη στάση της υπόλοιπης ομάδας των συμμαθητών/ριών τους, συνιστάται η παραπομπή σε υπηρεσίες ψυχολογικής υποστήριξης. Οι παραπάνω μέθοδοι πιθανόν να αποδειχτούν αναποτελεσματικές σε αυτές τις περιπτώσεις.

Μελέτη περίπτωσης

Ο Σ. δέχεται επανειλημμένα πειράγματα και βρισιές από τον Τ., έναν πιο δυνατό συμμαθητή του, ο οποίος μάλιστα έχει πείσει επιτυχώς 4-5 παιδιά της τάξης τους να τον αποφεύγουν όσο το δυνατόν περισσότερο. Επίσης, ο Τ. μαζί με αυτά τα παιδιά απειλούν και βρίζουν συνεχώς τον Σ. Ως συνέπεια των παραπάνω, ο Σ. αισθάνεται άσχημα, θυμωμένος και απομονωμένος.

Όλα αυτά έπεσαν στην αντίληψη του σχολείου και ένας εκπαιδευτικός ανέλαβε να αντιμετωπίσει το περιστατικό.

ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ...

Ποια είναι η πρώτη μέθοδος που θα θέλατε να εφαρμόσετε σε άμεσο ενδεχόμενο περιστατικού Ε.ΒΙ.Ε. Γιατί;

Σύνοψη Ενότητας

01

Οι προσπάθειες για τη μείωση του εκφοβισμού στα σχολεία περιλαμβάνουν δύο συμπληρωματικές προσεγγίσεις, την καθολική και την επιλεκτική ή επικεντρωμένη προσέγγιση.

02

Είναι πολύ σημαντικό τα σχολεία να γνωρίζουν το σύνολο των παρεμβάσεων που μπορούν να υιοθετηθούν και να εφαρμοστούν σε περίπτωση Ε.ΒΙ.Ε.

03

Ο Rigby περιγράφει έξι κύριες μεθόδους παρέμβασης στην Ε.ΒΙ.Ε. που έχουν εφαρμοστεί σε διάφορα σχολεία.

04

Κάθε μέθοδος παρουσιάζει πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα, τα οποία πρέπει να λαμβάνονται υπόψη μαζί με τα χαρακτηριστικά του εκάστοτε περιστατικού, για την όσο το δυνατόν καλύτερη επιλογή μεθόδου.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων
και Αθλητισμού

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

bullying
stop

Ευχαριστούμε

για την προσοχή σας

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Αρτινοπούλου, Β. (2010). *Η σχολική διαμεσολάβηση*. Νομική Βιβλιοθήκη.

Αρτινοπούλου, Β., Μπαμπάλης, Θ., Τσώλη, Κ., & Νικολόπουλος, Β. (2023). *Σχολικός εκφοβισμός: θεωρία, έρευνα και πρακτικές*. Διάδραση.

Bauman, S., Rigby, K. & Horpa, K. (2008). US teachers' and school counsellors' strategies for handling school bullying incidents . *Educational Psychology*, 28 , 837 – 856. <https://doi.org/10.1080/01443410802379085>

Cefai, C. (2011). Δεν υπάρχουν νικημένοι, αλλά όλοι κερδίζουν: Προάγοντας την ψυχική ανθεκτικότητα στη σχολική τάξη. Στο Α. Ματσόπουλος (επιμ.), *Από την ευαλωτότητα στην ψυχική ανθεκτικότητα: εφαρμογές στο σχολικό πλαίσιο και στην οικογένεια* (σσ.301-317). Παπαζήσης.

Doll, B., Zucker, S., Brehm, K. (2009). *Σχολικές τάξεις που προάγουν την ψυχική ανθεκτικότητα* (επιμ. Χ. Χατζηχρήστου-μτφρ. Ε. Θεοχαράκη). Τυπωθήτω- Γιώργος Δαρδανός.

Downes P., & Cefai, C. (2016). *How to Prevent and Tackle Bullying and School Violence: Evidence and Practices for Strategies for Inclusive and Safe Schools, NESET II report*. Publications Office of the European Union, Luxembourg. doi: <https://doi.org/10.2766/0799>

Flavian, H. (2019). *Mediation and Thinking Development in Schools: Theories and Practices for Educators*. Emerald Publishing Limited.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Gaffney, H., Farrington, D.P., & Ttofi, M.M. (2019). Examining the Effectiveness of School-Bullying Intervention Programs Globally: a Meta-analysis. *International Journal of Bullying Prevention*, 1, 14–31. <https://doi.org/10.1007/s42380-019-0007-4>

Gaffney, H., Ttofi, M.M., & Farrington, D. P. (2021). What works in anti-bullying programs? Analysis of effective intervention components. *Journal of School Psychology*, 85, 37-56. <https://doi.org/10.1016/j.jsp.2020.12.002>

Ganotz, T., Schwab, S., & Lehofer, M. (2021). Bullying among primary school-aged students: which factors could strengthen their tendency towards resilience? *International Journal of Inclusive Education*, 27(8), 890–903. <https://doi.org/10.1080/13603116.2021.1879949>

Hansberry, B. & Hansberry, C.-L. (2017). *How to Do Restorative Peer Mediation in Your School*. Jessica Kingsley Publishers.

Henderson N. & Milstein M.M. (2008). *Σχολεία που προάγουν την ψυχική ανθεκτικότητα. Πώς μπορεί να γίνει πραγματικότητα για τους μαθητές και τους εκπαιδευτικούς* (επιμ. Χ. Χατζηχρήστου, μτφρ. Β. Βασσαρά). Τυπωθήτω - Γιώργος Δάρδανος.

Θάνος, Θ. (συλλογικό) (2011). *Η διαμεσολάβηση στο σχολείο και την κοινωνία*. Πεδίο.

Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (1995). Teaching students to be peacemakers: Results of five years of research. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 1(4), 417–438. https://doi.org/10.1207/s15327949pac0104_8

Βιβλιογραφικές Αναφορές

- Kaufman, T.M.L., Kretschmer, T., Huitsing, G., & Veenstra, R.** (2018). Why does a universal anti-bullying program not help all children? Explaining persistent victimization during an intervention. *Prevention Science*, 19, 822–832. <https://doi.org/10.1007/s11121-018-0906-5>
- Lyubansky, M., Mete, G., Ho, G., Shin, E. & Ambreen, Y.** (2022). Developing a More Restorative Pedagogy: Aligning Restorative Justice Teaching with Restorative Justice Principles. In G. Velez & T. Gavrielides (eds), *Restorative justice: promoting peace and well-being* (pp. 79-106). Springer.
- Parker-Shandal, C.A.H.** (2022). *Restorative Justice in the Classroom. Liberating Students' Voices Through Relational Pedagogy*. Palgrave Macmillan.
- Pikas, A.** (2002). New developments of the Shared Concern Model. *School Psychology International*, 23(3), 307–326. <https://doi.org/10.1177/0143034302023003234>
- Rigby, K.** (2012). *Bullying interventions in schools: Six basic approaches*. Wiley-Blackwell.
- Rigby, K.** (2023). *Interventions on cases of bullying in schools. A training manual for teachers and counsellors*. Amba Press.
- Robinson, G. & Maines, B.** (2008). *Bullying: A Complete Guide to the Support Group Method*. SAGE Publications.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Salmivalli, C. (2023). Focus on targeted interventions addressing bullying: what explains their success or failure?, *European Journal of Developmental Psychology*, 20(6), 1082-1098.
<https://doi.org/10.1080/17405629.2022.2156857>

Sharp, S. & Smith, P.K. (2002). *School bullying: insights and perspectives*. Routledge.

Stewart, J., & Bernard, M.E. (2023). Empowering the victims of bullying: the 'bullying: the power to cope' program. *Journal of Evidence-Based Psychotherapies*, 23(2), 147-172. <https://doi.org/10.24193/jebp.2023.2.15>

Τριλίβα, Σ., & Chimienti, C. (2002). *Ανακάλυψη, Αυτογνωσία, Αυτοκυριαρχία, Αυτοεκτίμηση*. Πατάκης.

Τσώλη, Κ. (2015). *Η προώθηση της κοινωνικής και συναισθηματικής μάθησης των μαθητών του δημοτικού σχολείου στο μάθημα της νεοελληνικής γλώσσας: διδακτικές προσεγγίσεις και εφαρμογές στην τάξη*. [Διδακτορική Διατριβή, ΕΚΠΑ]. ΕΚΤ. <https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/44173>

Τσώλη, Κ., & Μπαμπάλης, Θ. (2023). *Δεξιότητες ζωής: θεωρία και εφαρμογές για εκπαιδευτικούς και γονείς*. Διάδραση.

Χατζηχρήστου, Χ.Γ. (2015). *Πρόληψη και προαγωγή της ψυχικής υγείας στο σχολείο και στην οικογένεια*. Gutenberg.

Χρήσιμες διευθύνσεις στο διαδίκτυο

<https://www.kenrigby.net/What-schools-can-do>

<https://www.vic.gov.au/overview-six-methods>

<https://www.interventioncentral.org/behavioral-interventions/bully-prevention/victims-preventing-students-becoming-bully-targets>

https://www.moec.gov.cy/dme/programmata/scholiki_paravatikotita/epimorfosi/programmata/programma_dia_mesolavisis_plirofories_kai_yliko/kathodigisi_sto_programma_sd.pdf

https://dssd.ecedu.uoi.gr/?page_id=21

<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000217106>

[What Is Restorative Justice in Schools? \(weareteachers.com\)](#)

[How to use restorative justice in your classroom and school - Monash Education](#)

<https://endbullying.eu/the-shared-concern-method-or-the-pikas-method/>

<https://www.education.sa.gov.au/docs/support-and-inclusion/engagement-and-wellbeing/bullying/method-of-shared-concern-practice-guidance.pdf>

<https://www.vic.gov.au/shared-concern-method>

